

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu ja tärkeä osa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota. Sivistys, demokratia ja tieteen vapaus muodostavat suomalaisen osaamis- ja tutkimusjärjestelmän perustan. MTK pitää kuitenkin tärkeänä, että tavoitteen sisältö kytketään nykyistä selvemmin myös yhteiskunnan kokonaisturvallisuuteen, huoltovarmuuteen ja alueelliseen elinvoimaan. Tutkimuksen ja koulutuksen tulee palvella koko Suomea, ei vain suuria kasvukeskuksia. Vision tulisi tunnistaa selvemmin myös luonnonvara-alojen, ruokajärjestelmän ja biotalouden merkitys osana sivistyksen, yhteiskunnallisen vakauden ja tietopohjaisen päätöksenteon perustaa.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteiden suunta on oikea, mutta niitä tulisi täydentää alueellisen saavutettavuuden, tieteen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tietoon perustuvan päätöksenteon näkökulmilla. On tärkeää vahvistaa korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muun yhteiskunnan vuorovaikutusta siten, että tutkimustieto siirtyy tehokkaasti myös elinkeinoelämän, alkutuotannon ja alueellisen kehittämisen käyttöön. Tieteen vapauden rinnalla on huolehdittava siitä, että tutkimusjärjestelmä tuottaa myös kansallisesti relevanttia tietoa esimerkiksi ruoantuotannosta, metsistä, luonnonvaroista ja huoltovarmuudesta.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on tärkeä, mutta MTK katsoo, että sitä tulisi laajentaa nykyistä selvemmin koko elämänkaaren kattavaan osaamisen kehittämiseen. Nuorten koulutusmahdollisuuksien vahvistaminen on perusteltua, mutta korkeakoulutuksen ja tutkimuksen pitkän aikavälin visiossa yhtä tärkeää on jatkuva oppiminen, osaamisen päivittäminen sekä joustavat väylät alanvaihtajille, työssä oleville ja yrittäjille. Luonnonvara-aloilla on paljon tarvetta osaamisen uudistamiseen ja myös alalle siirtyville uusille osaajille. Koulutuksen saavutettavuutta tulee tarkastella myös alueellisesta näkökulmasta.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteissä tulisi painottaa nykyistä enemmän jatkuvaa oppimista, tutkintoa pienempiä osaamiskokonaisuuksia, joustavia opintopolkuja ja saavutettavia koulutusratkaisuja myös niille, jotka asuvat kaukana korkeakoulukeskuksista tai toimivat yrittäjinä. Lisäksi olisi tärkeää tunnistaa oppimisympäristöjen merkitys. Luonnonvara-aloilla työelämälähtöinen oppiminen edellyttää opetusmetsiä, opetusmaatiloja, koealoja, laboratorioita ja muita käytännön oppimisympäristöjä. Vision toimeenpanossa ei tule painottaa vain tutkintojen määrää, vaan myös koulutuksen osuvuutta, saavutettavuutta ja vaikuttavuutta.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on kannatettava. MTK pitää tärkeänä, että tutkimuksen kunnianhimo, laatu ja kansainvälisyys nähdään suomalaisen yhteiskunnan uudistumisen keskeisinä tekijöinä. Tavoitetta tulisi kuitenkin täsmentää siten, että myös soveltavan tutkimuksen, käytäntöön vietävien ratkaisujen ja elinkeinoelämän kanssa tehtävän yhteistyön merkitys näkyy vahvemmin. Luonnonvara-aloilla yhteiskunnan uudistuminen syntyy usein siitä, että tutkimustieto siirtyy nopeasti koulutukseen, neuvontaan, yrityksiin, maatiloille ja metsänomistajille. Tavoitteessa tulisi tunnistaa nykyistä selvemmin myös maa- ja metsätalouden, ruokajärjestelmän ja biotalouden merkitys Suomen uudistumiselle ja kilpailukyvyille. Liitteen TKI-lausunnossa MTK korostaa juuri tätä vaikuttavuuden, elinkeinoelämäkytkennän ja luonnonvara-alojen strategisen roolin vahvistamista.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat oikeansuuntaisia, mutta niitä tulisi täydentää vaikuttavuuden, pilotointiympäristöjen ja tiedon siirtymisen näkökulmilla. Tarvitaan tiiviimpää yhteistyötä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten, yritysten, neuvonnan ja muiden toimijoiden välillä. Lisäksi olisi tärkeää varmistaa, että tutkimusjärjestelmä tunnistaa paremmin Suomen omat vahvuudet ja tarpeet esimerkiksi hiilenkierron tutkimuksessa, metsäbiotaloudessa, ruokajärjestelmässä, datapohjaisissa ratkaisuisissa ja maaseudun resilienssissä. Myös tutkimuksen vaikuttavuuden arvioinnissa tulee tunnistaa käytäntöön vietävien ratkaisujen arvo.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu. Korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö voivat vahvistaa laatua, tehokkuutta ja osaamisen uudistumista. MTK korostaa kuitenkin, että erikoistuminen ei saa johtaa osaamisen, koulutuksen tai tutkimuskapasiteetin liialliseen keskittämiseen. Suomen kannalta on tärkeää säilyttää alueellisesti kattava osaamis pohja ja tutkimusympäristöjen verkosto, erityisesti aloilla, joilla on merkitystä huoltovarmuudelle, luonnonvarojen kestäväälle käytölle ja maaseudun elinvoimalle. Yhteistyötä tulisi tarkastella laajasti siten, että mukana ovat myös tutkimuslaitokset, neuvonta ja elinkeinoelämä.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteet ovat lähtökohtaisesti oikeita, mutta niiden toimeenpanossa on huolehdittava siitä, että erikoistuminen tukee myös alueellista saavutettavuutta ja työelämärelevanssia. Yhteistyötä tulee vahvistaa paitsi korkeakoulujen välillä myös korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, yritysten ja muiden toimijoiden välillä. Luonnonvara-aloilla tämä tarkoittaa käytännössä koulutuksen, TKI-toiminnan ja neuvonnan tiivistä yhteyttä. Lisäksi olisi tärkeää varmistaa, että yhteistyö ja erikoistuminen tukevat Suomen strategisia tarpeita esimerkiksi ruokajärjestelmässä, metsätaloudessa, energiaomavaraisuudessa ja ilmastoratkaisujen kehittämisessä.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Rahoituspohjan monipuolistaminen on perusteltu tavoite, mutta MTK korostaa, että monipuolistaminen ei saa korvata vakaata ja ennakoitavaa julkista perusrahoitusta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen pitkäjänteinen kehittäminen edellyttää vahvaa perusrahoitusta, kilpailtua rahoitusta sekä tutkimusinfrastruktuurien suunnitelmallista vahvistamista. Rahoitusmallien tulee tukea laadun lisäksi vaikuttavuutta, yhteistyötä ja tutkimustiedon siirtymistä käytäntöön. MTK korostaa, että rahoituksen tulee tavoittaa nykyistä paremmin myös maaseudun yritykset, pk-toimijat, maatilat ja muut käytännönläheiset innovaatioympäristöt.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpiteitä tulee täydentää siten, että rahoituksen monipuolistuminen ei johda liian kapeaan painotukseen sellaisilla aloilla, joilla yksityistä rahoitusta on helpompi saada. Rahoitusmallissa on huomioitava myös kansallisesti tärkeät alat, kuten maa- ja metsätalous, ruokajärjestelmä, biotalous, ympäristö, huoltovarmuus ja alueellinen kehittäminen. MTK pitää tärkeänä, että TKI-rahoitusta kohdennetaan nykyistä paremmin myös pk-yrityksille, maataloille ja käytännönläheisiin innovaatioihin. Lisäksi rahoituksessa tulee tukea reilun datatalouden periaatteita, tutkimuksen vaikuttavuutta ja EU-rahoituksen tehokasta kotiuttamista. Rahoituksen arvioinnissa ei tule nojata yksinomaan lyhyen aikavälin mittareihin, vaan myös yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja käytäntöön vietävät ratkaisut on tunnistettava nykyistä paremmin.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Kokonaisuudesta puuttuu MTK:n näkökulmasta luonnonvara-alojen, ruokajärjestelmän, maa- ja metsätalouden sekä metsäbiotalouden nykyistä vahvempi tunnistaminen osana Suomen strategista osaamis- ja tutkimuspohjaa. Näillä aloilla on keskeinen merkitys huoltovarmuuden, alueellisen elinvoiman, turvallisuuden, ilmasto- ja ympäristöratkaisujen sekä viennin kannalta. Vision tulisi tunnistaa nämä alat nykyistä selvemmin omana kansallisena vahvuutenaan. Tämä vastaa myös MTK:n tuoreessa TKI-lausunnossa esitettyä näkemystä siitä, että maa- ja metsätalous tulee tunnistaa omana strategisena painopistealueenaan.

Lisäksi vision toimenpidesuosituksissa tulisi priorisoida nykyistä enemmän jatkuvaa oppimista, soveltavaa tutkimusta, tutkimuksen vaikuttavuutta, pilotointi- ja oppimisympäristöjä sekä tutkimustiedon siirtymistä käytäntöön. Luonnonvara-aloilla vaikuttavuus syntyy vasta, kun tutkimus kytkeytyy koulutukseen, neuvontaan, yrittäjyyteen ja käytännön kehittämiseen. Tavoitteisiin olisi myös perusteltua lisätä reilun datatalouden näkökulma, sillä digitaalisten ratkaisujen yleistyessä datan omistajuus, käyttöoikeudet ja hyötyjen oikeudenmukainen jakautuminen ovat keskeisiä kysymyksiä.

Rahoituksen osalta olisi tärkeää priorisoida pitkäjänteisyyttä, ennakoitavuutta ja kohdennettavuutta myös pk-yrityksille ja maataloille. Myös huoltovarmuuden, resilienssin, energiaomavaraisuuden, hiilenkierron tutkimuksen ja biokaasuratkaisujen merkitys tulisi näkyä nykyistä vahvemmin vision toimeenpanossa.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuva on pääosin oikeansuuntainen, mutta MTK katsoo, että siinä tulisi kuvata vahvemmin Suomen erityispiirteitä. Suomen osaamis- ja tutkimustarpeita muovaavat muun muassa harva aluerakenne, pitkät etäisyydet, väestörakenteen muutos, huoltovarmuuden vaatimukset, turvallisuusympäristön muutokset sekä luonnonvarojen ja biotalouden suuri merkitys kansantaloudelle. Tilannekuvassa olisi perusteltua tunnistaa selvemmin se, että Suomen menestys rakentuu myös ruoantuotannon, metsien, uusiutuvien luonnonvarojen ja maaseudun osaamisen varaan.

Tilannekuvassa tulisi huomioida paremmin myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, energiasiirtymä ja datatalouden murros nimenomaan Suomen kansallisten erityispiirteiden kautta. Esimerkiksi hiilenkierron tutkimus, turvemaiden erityiskysymykset, maaseudun infrastruktuuri ja energiaomavaraisuus ovat Suomen kannalta olennaisia tutkimusaiheita, joilla on myös suora yhteys EU-vaikuttamiseen ja kansalliseen päätöksentekoon.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Visio on kokonaisuutena kannatettava ja sen pitkän aikavälin näkymä on tarpeellinen. MTK pitää hyvänä, että visiossa korostuvat sivistys, tieteen vapaus, korkeatasoinen tutkimus, osaamisen uudistaminen ja kansainvälisyys. Vision toimeenpano edellyttää kuitenkin täsmennyksiä, jotta se palvelisi riittävän hyvin myös Suomen kansallisia tarpeita ja eri alueiden kehitystä.

MTK:n näkökulmasta kokonaisuutta tulisi vahvistaa erityisesti viidestä suunnasta. Ensinnäkin luonnonvara-alojen, ruokajärjestelmän ja biotalouden merkitys tulee tunnistaa nykyistä näkyvämmiin. Toiseksi jatkuvan oppimisen painoarvoa tulee kasvattaa. Kolmanneksi tutkimuksen vaikuttavuutta ja tiedon siirtymistä käytäntöön tulee vahvistaa. Neljänneksi alueellinen saavutettavuus ja osaamis pohjan kattavuus tulee turvata. Viidenneksi rahoituksen pitkäjänteisyys, vaikuttavuus ja kohdentuminen myös pk-yrityksille sekä käytännönläheisiin innovaatioihin on varmistettava.

9. Muut kommentit

Vision jatkovalmistelussa olisi tärkeää huolehtia siitä, että toimeenpanolle asetetaan selkeät tavoitteet, vastuut ja seurantamittarit. Mittareiden tulee kuvata paitsi määrällisiä tuloksia myös koulutuksen ja tutkimuksen laatua, alueellista saavutettavuutta, yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja tiedon käytäntöön siirtymistä.

MTK pitää tärkeänä, että vision toimeenpanossa vahvistetaan hallinnonalojen välistä yhteistyötä sekä vuoropuhelua elinkeinoelämän, tutkimuslaitosten, korkeakoulujen ja muiden sidosryhmien kanssa. Tutkimus- ja korkeakoulupolitiikan tulee tukea Suomen kilpailukykyä, huoltovarmuutta ja kestävästä kasvua koko maassa.

Aro Susanna
MTK - MTK Maaseudun elinvoimalinja